

Davidson'ın Metafor Kuramı Üzerine

On Davidson's Metaphor Theory

Tuncay Turna¹

¹(Arş. Gör.), Artvin Üniversitesi, Felsefe Bölümü, Artvin, Türkiye. (Doktora Öğrencisi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, İstanbul, Türkiye

ORCID: T.T. 0000-0001-7754-5154

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Tuncay Turna
İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail: tuncayveturna@gmail.com

Başvuru/Submitted: 30.05.2022

Revizyon Talebi/Revision Requested:
26.06.2022

Son Revizyon/Last Revision Received:
27.06.2022

Kabul/Accepted: 28.06.2022

Online Yayın/Published Online: 04.07.2022

Atıf/Citation: Turna, Tuncay. "Davidson'ın Metafor Kuramı Üzerine" *Felsefe Arkivi- Archives of Philosophy*, 56 (2022): 55-71.
<https://doi.org/10.26650/arc.1123510>

öz

Davidson, özellikle semantik metafor kuramlarına karşı eleştirel bir yaklaşım geliştirir. Ona göre metafor, bu kuramların aksine, tek anlamlı olarak kabul edilmelidir. Bunun için ifadeleri, anlama ve kullanımla ilgili olarak ikiye ayırır. Metafor tek anlamlı ve açıkça yanlış bir ifadedir. Fakat birisi, çoğunlukla, doğru olduğuna inandığı ifadeler dile getirme eğilimindedir. Bu nedenle, bilerek yanlış bir ifade dile getirmek anlamlı değil; kullanımla ilgili olmalıdır. Metaforlar yanlışlıklarından dolayı kullanımla ilgilidir ve muhatapta dürtmeye benzer bir etki ortaya çıkarırlar. Bu etkinin bir neticesi bazı karşılaştırmalar yapmak ve bazı benzerlikler bulmak olabilir. Ancak bunlar, anlamadan sonra gerçekleşen şeyler olduğu için anlamsal olmayacaktır. Dolayısıyla Davidson, metafor ifadelerin bilişsel, anlamsal ve önermesel olmadıklarını düşünür. Ayrıca metaforları eksiltilmiş benzetme olarak gören kuramların görüşlerini kabul etmez. Metaforla ilgili, sınırlı olumlu tanımlarından birisi ise Wittgenstein'in tavşan-ördek görseline (T-Ö kafası) dayanır. Buna göre, metaforlar bir şeyi görmeyi değil ama bir şeyi, başka bir şey olarak görmeyi sağlar. Dolayısıyla olarak-görme metaforu açıklamak için iyi bir yoldur. Bu çalışmada, Davidson'ın metafor kuramının ana hatlarını verdikten sonra, onun üç önemli özelliği bağlamında bir inceleme yapacağım. İlki, metaforla benzetme/benzerlik ilişkileri ve bunlarla ilgili sorunlardır. Diğeri metaforu olarak-görme ile açıklamanın sorunlarıdır. Sonuncusu ise metaforun tek anlamlı olduğu savıyla ilgilidir. Bu savın sorunlu yanlarına rağmen, semantik ve pragmatik metafor kuramları kadar iyi çalışan bir özellikle olduğunu göstermeye çalışacağım. Bununla birlikte, çoğunlukla, Davidson'ın kendi anlam kuramıyla ve başka metafor kuramlarıyla ilişkileri de göstermeyi deneyeceğim.

Anahtar Kelimeler: Metafor, Davidson, Benzetme, Benzerlik, Olarak-Görme, Düz Anlam

ABSTRACT

Davidson placed his critical approach mostly opposite the semantic theories of metaphor. Accordingly, metaphors – as the opposite of these theories – should to be assumed as having only one meaning. Davidson distinguished statements as matters of meaning and use. Metaphors have only one meaning and are clearly false expressions. However, speakers are mostly disposed to state expressions that they believe to be true. Therefore, uttering a false expression on purpose must not be a matter of meaning but of use. Metaphors are matters of use due to their falsity and

affect the listener similar to a nudge. One result of this effect may be to make comparisons or find some similarities. However, these processes occur after finding out meanings, so they cannot be semantic. Therefore, Davidson considered metaphoric expressions to be neither cognitive, semantic, nor propositional. Furthermore, he denied the views in theories that look at metaphors as elliptical similes. In addition one of his positive definitions of him, relies on Wittgenstein's rabbit-duck visual (R-D illusion). Accordingly, metaphors cause not one thing to be seen but one thing to be seen as another. As such, the phenomenon of seeing-as is a good way to explain metaphors. I will examine the three important features of Davidson's theory in this study, after giving the main points of Davidson's theory of metaphor. The first is the relationship between metaphors and similes and their problems. The second one is the problems of explaining metaphors by seeing-as. The last one is related to the claim that metaphors have only one meaning. Despite the problems of this claim, I shall try to show the aspects of the claim that provide solutions as good as if not better than semantic or pragmatic metaphor theories. Also, I shall attempt to establish the relationships among Davidson's theory of metaphor, his own theory of meaning, and other theories of metaphor.

Keywords: Metaphor, Davidson, Simile, Similarity, Seeing-As, Literal Meaning

EXTENDED ABSTRACT

Davidson offers an unfamiliar negative definition of metaphor, especially across from the semantic theories of metaphor in his article 'What Metaphors Mean' (WMM: 1978). What Davidson denies is assumption that metaphors have cognitive content and secondary metaphorical meanings. This way of explaining metaphors is a central mistake that has occurred since Aristotle to contemporary theorists such as Richards, Black, Goodman and Henle. He placed a distinction between what metaphors mean and what they do. In this sense, metaphors are not a domain of meaning but of use. As such Davidson viewed metaphors to not be a semantic phenomenon. But more akin to nudging the listener or bumping them on the head. This is not a semantic effect but does cause one to think about similarities or make comparisons. However, this effect causes all these things, once the listener grasps that initial meaning is clearly wrong. The conclusion is that metaphors are neither semantic, cognitive, nor propositional. Therefore, one cannot talk about a metaphorical meaning or a metaphorical proposition, and therefore, neither can one talk about a metaphorical truth. I shall take this part as one feature of Davidson's theory and try to examine it by showing how it works in some aspects as well as the semantic or pragmatic theories of metaphor.

Furthermore, Davidson denied theories that account for metaphors as elliptical similes where the metaphorical meaning is attempted to be found by checking for similarities. Metaphors and similes are the same with regard to causing one to search for similarities, but they differ in terms of being mostly true or mostly false. Davidson argued that metaphors are mostly false, whereas similes are mostly true. However, he appears to have missed some points related to similes also being able to be metaphorical. Meanwhile, Davidson also put forth that elliptical simile theories of metaphor are mostly useless. Moreover, Davidson appealed to object classes in order to talk about similarities. Accordingly, to be similar means to share the property of the class. Two roses are similar by virtue of their being roses. But no metaphor shows such class-

depended and therefore finding similarities can be said to provide the meaning of a metaphor. Yet Davidson accepted that metaphors cause ones to make comparisons or find similarities between two things. Metaphors do these kinds of things not semantically but by causing an effect. I shall take his claims about similes and similarity as a second feature of his theory and will examine it by showing its problematic bases.

The last feature I shall try to show and examine in this study is the explanations of metaphor using visuals and “seeing-as” with reference to Wittgenstein. Davidson likened metaphors to pictures and dreams with the claim that pictures and dreams cannot be explained in terms what they exactly are. On the other hand, Davidson likened metaphors to Wittgenstein’s rabbit-duck visual. He also used the Wittgensteinian term of seeing-as to explain metaphor. Accordingly, a difference exists between see a thing and see a thing as something else. Metaphors involve seeing one thing as another. Davidson’s claims regarding visualization and seeing-as are supported by such writers as Camp and Reimer. I shall try to show the problems with these claims by also mentioning how Wittgenstein’s seeing-as and rabbit-duck visual are not suitable for Davidson’s metaphor theory.

I shall attempt to show the relationship between Davidson’s metaphor theory and his own theory of meaning, as well as the relationships with the other metaphor theories that appeared at the time of WMM. One extra thing that I present for examination is a distinction between literary and other metaphors. Literary works aim to both mean something in the best way and to use figures simply as ornaments. Based on this claim, I accept that literary metaphors can appear as a result of instrumental and purposeful causes while the other metaphors, such as metaphors of ordinary language mostly have instrumental causes. I believe that making this distinction can help eliminate some types of problems. I also consider the second type of metaphors in this study.

Giriş

Metafor, yirminci yüzyılın özellikle ikinci yarısı ile birlikte, dil hakkında yazan düşünürlerin değinmek zorunda kaldıkları bir başlık olmaya başlar. Yetmişli yıllara gelindiğinde, bazı metafor tartışmaları yerleşik hale gelmiş ve bazı kuramlar ortaya çıkmıştır. Bunların büyük kısmı, bugün semantik kuramlar olarak kabul ediliyor. Donald Davidson, *What Metaphors Mean* (WMM) (1978) makalesinde, metafora, bu kuramların eleştirisiyle temellenmiş bir bakış sunar. Bu çalışmada Davidson'ın metafor yaklaşımını, kuramın üç özelliği açısından değerlendireceğim. Bunlardan ikisi itiraz; biri destek olarak düşünülebilir. Bunun için öncelikle (WMM)de sunulan yaklaşımı göstermek gerekiyor. Sonrasında, sorunlu olduğunu düşündüğüm, benzetme/benzerlikle ilgili savlar ve metaforu *olarak-görme* (*seeing-as*) şeklinde açıklama hakkında bazı itirazlarda bulunacağım. Son olarak ise metafor ifadeleri, düz anlamlı olarak ele almanın özellikle semantik kuramlara göre daha fazla sorun çözdüğünü göstermeye çalışacağım. Bunları, Davidson'ın kendi anlam kuramıyla ve diğer metafor kuramları ile ilişkilerini göstererek inceleyeceğim.

Öte yandan metafor konusunu ele alırken, en azından iki ayrımın yapılmasının gerekli olduğunu düşünüyorum. İlki metaforun kapsamıyla ilgilidir. Metafor, a) bir edebi sanat ve b) bir dil fenomeni olarak düşünülebilir. Bunlar birbirine benzer yollarla çalışıyor olsa bile birbirinden ayrı şeyler. Bu açıdan Türkçede metaforun bir karşılığı olarak verilen mecazla metafor arasındaki ilişkiyi görmek, açıklayıcı olabilir. Metafor a) düzdeğişmece, kapsamlayış ve diğerleri gibi belirli bir tür mecaz ve b) tüm mecaz türlerine hâkim olan kavram olarak mecaz diye düşünülebilir. İkinci ayrım ise metafor dile getirmelerin kendisiyle ilgili. Metaforlar, a₁) edebi olanlar ve b₁) diğer metaforlar olarak ayrılabilir. Edebi eserler, özellikle şiirler, bir şey anlatmak kadar onu bezeyerek anlatmayı da hedeflerler. Bu açıdan a₁) metaforlar hem araçsal hem amaçsal olabilir. Diğerinde kastedilen ise edebi metinlere has olmayan, gündelik dil veya bilim-felsefe dilindeki metaforlardır. Bunlarda metafor, çoğunlukla, bir şeyi daha iyi anlatmak için araç olarak kullanılır. Bir çalışmanın, daha çok a₁) ve b₁)den hangisinin örneklerine dönük bir inceleme yaptığını belirtmesi, sınırların belirsizliğinden kaynaklanan bazı sorunları engelleyebilir. Metaforu daha çok bir dil fenomeni – geniş anlamıyla mecaz – olarak düşündüğüm için bu çalışmada metaforun b) yönüne dönük ve gündelik dil metaforlarını merkeze alarak inceleme yapacağım. Ayrıca metaforların bu iki yönü arasında seçim yapmanın yönetsel olduğunu; birinin diğerine tercih edildiği anlamına gelmediğini de belirtmeliyim.

1. Davidson'ın Metafor Kuramı

Davidson'ın (WMM)de ileri sürdüğü metafor yaklaşımı – Aristoteles, Max Black, Nelson Goodman gibi – semantik metafor kuramlarına dönük eleştirilere dayanır ve çoğunlukla “metafor ne değildir”in cevabını verir. Semantik metafor kuramları, anlam temelli tanımlama yaparlar ve düz anlama koşut – ikinci bir anlam olarak – metafor anlam olduğunu savunurlar. Buna göre bu iki anlam arasında bir aktarım veya anlam değişimi meydana gelir. Bunların bazıları, düz anlam ve metafor anlam arasındaki değişimi benzerlik ilişkisiyle; bazıları, metaforla onun atfedildiği şey arasında karşılaştırma yapar; Black gibi bazıları ise bir metafor cümlemin düz anlamlı kısmı ile metafor kısmı arasındaki etkileşimle açıklarlar.

Çalışmada değineceğimiz için çağdaş metafor kuramlarından pragmatik yaklaşımı da kısaca açıklamakta yarar var. Bir pragmatik kuram geliştiren John Searle de iki anlamlılığı kabul eder; fakat bunun için semantik kuramlardan farklı bir yola; cümle anlamı ve konuşanın kastettiği anlam ayırımına başvurur. Buna göre metaforun cümle anlamı yanlıştır, ancak muhatap sezdiriler (*implicature*) yoluyla konuşanın kastettiği anlama (metafor anlama) ulaşabilir. Bunların, şu örnek ile daha iyi anlaşılmasını sağlayalım.

(1) Ali aslandır.

ifadesinin metafor anlamını, semantik kuramlar, Ali ile aslan arasında benzerlik bularak veya karşılaştırma yaparak vermeyi dener.¹ Etkileşim kuramı ise Ali ve aslanın bilişsel içerik kümeleri arasında bir etkileşim olduğunu savunur.² Searle ise bağlam ve konuşmadaki sezdirilerden hareketle “aslan”da ima edilen metafor anlamın yakalanabileceğini savunur.

Davidson’ın doğrudan veya dolaylı olarak bu kuramlara karşı olan savlarını şu şekilde sıralamak mümkün. I) Metafora bilişsel içerik atfetmek hatadır. II) Metafora (metafor anlam olarak) ikinci bir anlam atfetmek yanlıştır, o, II₁) düz anlamdan başka bir anlama sahip değildir. III) Metafor anlam değil kullanım meselesidir. IV) Metafor bir etkiye neden olur. V) Metaforun yorumlanarak anlamının verilmesi mümkün değildir.³ Bunların nelerle ilgili olduğuna bakalım.

I) savı, Black’e ve etkileşim kuramlarına dönüktür. Bu kuramlara göre metafor, bazı bilişsel içerik kümelerinin etkileşimi ile (metaforik olan) ikinci bir anlam kazanır. Davidson ise metafora bu yöllü bilişsel içerik atfetmenin, onun asıl yaptığı şeyi, iç görüşü (*insight*), yok ettiğini düşünür.⁴ II) savı, semantik ve pragmatik kuramların tümüne dönük bir itirazdır. Çünkü bunların hepsinde, Davidson’ın karşı çıktığı, düz anlamın dışında, ikinci bir anlam olarak metafor anlamın var olduğu görüşü bulunur.

III) savı da bununla bağlantılı şekilde ortaya çıkar. Buna göre bir ifade, anlam ve kullanım olarak iki ayrı iş görebilir. Metafor, jest ve mimikler gibi anlamsal⁵ değil; kullanımsal bir fenomendir.⁶ Kullanım dilin pragmatik yönüyle ilgili olduğu için Davidson’ın kuramında pragmatik özellikler olduğu savunulabilir. Örneğin Searle için de metaforun kullanımsal bir yönü vardır. Ancak dilin semantik yönü kadar, pragmatik yönü de bilişsel ve anlamsaldır. Dolayısıyla Davidson, metaforu kullanım meselesi olarak görürken, pragmatik kuramlardan farklı bir noktaya işaret eder. Ona göre metafor, “dürtmek” veya “kafaya fiske atmak” gibi bir kullanım meselesidir.⁷ Konuşan, bir metafor ifade dile getirdiğinde, muhatapta, ifadenin yanlılığıyla, anlamın doğuramayacağı türden bir etki uyandırır. Bu etki, konuşurken muhatabı dürtmeye veya yüksek sesle bağırma

1 Bunları benzerlik temelli ve karşılaştırmacı kuramlar olarak anacağız.

2 Etkileşimci kuram olarak anılacak.

3 Donald Davidson, “What Metaphors Mean,” *Critical Inquiry* 5, no. 1 (1978): 31-33.

4 Davidson, „What Metaphors Mean,” 44.

5 Çalışmada çoğunlukla *anlamsal* ifadesi, *semantik* teriminin karşılığı olarak kullanılacak. Bu açıdan jest ve mimiklerin bir anlamı olabilir fakat bunlar semantik değil dilsel olmayan özelliklere sahiptir.

6 Davidson, “What Metaphors Mean,” 33.

7 Davidson, “What Metaphors Mean,” 38 ve 46.

benzer şekilde, ifadenin kendisinde var olmayan – neredeyse dürtmek veya vurmaya kadar fiziksel – özelliklere sahiptir. Bundan dolayı metafor, anlamsal değil kullanımsaldır.

IV)teki nedensel sav, aslında, kullanımın açıklamasını yapar. Metafor, anlamsal olmadığı için – örneğin dürtmedeki gibi – muhatapta, sadece bir etkiye neden olur. Bu etki, metafor hakkında düşünmeye ve onunla ne kastedildiğini anlamaya çalışmaya yol açabilir. IV₁) Ancak bunlar, artık ifadenin dile getirilmesinden ve işitilmesinden başka bir şey olacağından, dilsel veya anlamsal olmayacaktır. V) savı ise, yorumlama veya açıklama ile metaforun anlamının ulaşılabildiğini düşünen görüşlere karşıdır. Davidson bu tür görüşlerin hiçbirinin, doğru bir yorumlama yöntemi ortaya koyamamış olmasının, iddiasını desteklediğini düşünür.

Davidson'ın kuramı, bu savlar bağlamında bilişsel olmayan veya nedensel⁸ olarak adlandırılır. Aykırı görünen bu savlardan özellikle II) ve IV)ün, aslında, diğer metafor kuramları kadar sorunları çözebilecek bazı yönleri sahip olduğunu düşünüyorum. Girişte inceleyeceğimi ifade ettiğim üç özellikten birisi, bu olduğu için, tartışmayı ilgili bölüme bırakıyorum.

Bu savların bir sonucu, metafor ifadelerin, kullanımsal oldukları için önermesel olmadıklarını kabul etmek olur. Metaforlu bir ifade, etkiye sebep olacak şekilde yanlıştır. Ancak Davidson, metaforların doğru olamayacaklarını değil; metafor cümlelerin doğru olmayacağını savunur. Çünkü metafor cümleler, önermesel değildirler. Burada değinmekte yarar var. Davidson türü kuramlar – çoğunlukla – Platon gibi metaforu sadece şiir ve edebiyat dili için uygun görürler. Ancak Davidson, metaforu felsefe ve bilim dili için de meşru bir araç olarak düşünür.⁹ Ona göre metaforlar doğru olabilir ancak metafor bulunan cümlelere, ikinci bir anlam (metafor anlam), atfedilemediği gibi, buna koşut, cümle düzeyinde ikinci bir (metafor) doğruluk da aranamaz. Çünkü ortada doğruluk değeri verilebilecek bir önerme bulunmaz.

Davidson'ın metafor kuramını, kendi doğruluk kuramsal anlam kuramıyla birlikte düşündüğümüzde, iddiaların uyumsuz olmadığını görürüz. Davidson, anlamı doğruluk şartlarının verilmesi ile açıklar. Doğal dillerde, T-cümleleri (veya T-biçimi) dediği biçimsel yolla, doğruluk şartlarının soruşturularak anlamın elde edilebileceğini düşünür.¹⁰ Bir T-cümlesi, (2) “kar beyazdır” ifadesi için,

(T₂) “Kar beyazdır” doğrudur ancak ve ancak kar beyazdır ise,

şeklinde verilebilir. Bunun bir anlam kuramı olarak kullanılabilmesi için dilin kök ifadelerinin¹¹ listelenmesi ve tanımının verilmesi gerekir. (T₂)de “kar” ve “beyaz”, kök ifadeler olarak düşünülebilir. Bunların ve dildeki tüm kök ifadelerin anlamları tanımlanabilir. Böylece

8 Michiel Leezenberg, *Contexts of Metaphor*, (Amsterdam: Elsevier, 2001), 126.

9 Davidson, “What Metaphors Mean,” 32-33.

10 Donald Davidson, “Truth and Meaning,” *Inquiries into Truth and Interpretation* içinde, Der. Donald Davidson, (Oxford: Oxford University Press, 2001), 23-26.

11 *Davidson*, karmaşık ve yalın ifadelerin anlamları arasında bir ayrım yapar. Buna göre en yalın olan (anlamsal olarak parçalanamayan) öğeler, anlamsal kökler (*semantic primitives*) olarak kabul edilir. Bunların anlamları tanımlı olduğunda; daha karmaşık ifadelerin, bu kök anlamlar yoluyla anlamına ulaşmak mümkün olur. Kök ifadelerle, tanımlanmış anlamsal kökleri kastediyorum.

– anlamları tanımlı olan – kök ifadelerin, yinelemeli kullanımıyla, dilin mümkün veya mevcut tüm cümlelerinin anlamına ulaşılabilir.¹² T-cümlelerinin, dilin farklı kullanımları için iş gördüğü kuramda gösterilmiştir.

Ayrıca Davidson, anlamı sadece gözlemlenebilir dilsel davranıştaki verilerle elde edilebilir bir şey olarak düşünür. Ona göre, zihinsel içeriklerle ve gönderimle anlamı açıklamak uygun değildir. Bir anlam kuramı, elindeki kök tanımlar listesini, T-cümleleri biçimiyle, bir iletişim ortamındaki dilsel davranışta ortaya çıkan cümlelere uygular. Konuşan kişi, çoğunlukla, doğru olduğuna inandığı bir ifade dile getirir. Dile getirilen ifadeler, dünyadaki gerçekliğin bir kısmını yansıtır. Doğruluk şartlarının verilmesiyle anlamın verilebilir olduğu savı temelde doğruluğun bu merkezi rolüne dayanır. Doğruluk ise iki farklı açıdan düşünülebilir. Birincisi yukarıda değinildiği gibi dünyadaki gerçekliğe uygun olmak ve ikincisi cümlelerin (ifadelerin) ilişkili oldukları diğer cümlelerle uyumlu olması.¹³ İkinci doğruluk tanımı, bir cümlenin tek başına var olamayacağıyla ilgilidir. Bir cümle, dünyadaki gerçekliğin belirli bir kısmını yansıtan ve birbiriyle uyumlu olan bir cümleler grubu içinde aynı şartları taşıyarak var olabilir.

Ayrıca, T-cümlesi biçiminde eşitliğin iki tarafını, farklı diller veya idiolektler ile vermek mümkündür. Bu açıdan T-cümlesi, çeviriye benzer bir yorumlamayı da kapsar. Davidson'da bu kökten yorumlama (*radical interpretation*) şeklinde ifade edilir. Kökten yorumlama, muhatabın bir ifadedeki, T-cümlelerinde gösterilemeyen özellikleri dikkate almasıyla ilgilidir. Buna göre iletişim ortamı ve konuşanla muhatap arasındaki başka bağlamsal ilişkiler anlamın verilmesinde dikkate alınmış olur.

Semantik metafor kuramlarını, doğruluk kuramsal anlam anlayışına eklemek mümkün değildir. Örneğin etkileşim kuramında metafor, iki anlamlılık ve gözlemlenebilir dilsel davranışta elde edilemeyen ilişkilere dayandığından, T-cümlelerine uymaz. Dahası, (3) “Halil keçi(nin teki) dir” gibi bir metafor ifade,

(T₃) “Halil keçidir” doğrudur ancak ve ancak Halil keçidir ise,

biçiminde gösterilebilir. (T₃), (düz anlamıyla düşündüğümüzde) yanlıştır. Davidson'a göre konuşan, çoğunlukla, doğru olduğuna inanılan bir ifade dile getirdiğinden, açıkça yanlış olan metaforların yaygın olmaması gerekir. Öyleyse, o yanlış olduğu bilinerek dile getirilmiş olmalıdır. Bu açıdan anlam değil; etki üretmek amacıyla kullanıldığı savunulabilir.

Davidson, metaforla ilgili eleştirel görüşlerini, benzetmeci metafor kuramlarına karşı devam ettirir. Metaforun mecazi anlamının ona karşılık gelen benzetmenin düz anlamı olduğunu savunan veya metaforu eksiltmiş benzetme gibi gören kuramlar benzetmeci kuramlar olarak kabul edilir. Buna göre (3) ifadesi,

(3_b) “Halil keçi /gibi/dir” veya (3_c) “Halil keçi/ye benzer/dir”

12 Davidson, “Truth and Meaning,” 22.

13 Donald Davidson, “A Coherence Theory of Truth and Knowledge,” *Subjective, Intersubjective, Objective*, Der. Donald Davidson (Oxford: Oxford University Press, 2001), 137-138.

şeklinde bir benzetmenin eksiltilmiş hali olduğu için, (3)ün mecazi anlamı, ona karşılık gelen (3_b) veya (3)nin düz anlamıyla birdir. Davidson haklı olarak (3)e göre, (3_b) ve (3)nin çok az işe yaradığını düşünür. Çünkü Halil'in keçi olmadığı kadar, (dört ayaklı ve kıllı bir) keçi gibi/keçiye benzer olmadığı da açıktır. Dahası Davidson'a göre, bu kuramlar, metaforun ne anlama geldiğini önceden kabul ederler. Ulaşılabilir olduğunu düşündükleri anlam aslında başta varsayılan anlamdır.¹⁴ Davidson'ın bu kuramlara eleştirilerinden hareketle, onun başka bir savını, VI) metaforlar benzetme olarak düşünülemez, şeklinde vermek gerekir.

Davidson'a göre benzetme ve metafor, diğer söz sanatları gibi, bizi, bakış açıları arasında karşılaştırma yapmaya veya benzerlikler bulmaya davet eder. Bu durum, IV) savında verilen etkinin sonucudur. Davidson'a göre benzetme ile metafor arasındaki fark, VII) semantik olarak metaforlar çoğunlukla yanlışken, benzetmeler her zaman doğru olur,¹⁵ savıyla verilir. Fakat, VII) savı, bazı haklı eleştirilere sebep olur. Girişte inceleyeceğimi ifade ettiğim üç özellikten bir diğeri, bu olduğu için, savın açıklamasını ve tartışmayı ilgili bölüme bırakıyorum.

Ayrıca, VIII) bir metafor, iki veya daha çok şey arasında bir benzerliğe dikkat çeker ve karşılaştırma yapmaya sevk eder. Ancak buradan hareketle, metaforun ikinci bir anlamı olduğunu düşünmek mümkün değildir. Metafor, benzetme gibi benzerlikleri görmeye neden olur. Bu etki, dile getirme nedeniyle ortaya çıkar fakat dil davranışı sonrası süreçleri ifade eder.¹⁶ Bu konu da metafor benzerlik ilişkisine dahil olduğu için, ilgili bölümde tekrar değineceğim.

Genellikle eleştirel bir kuram sunan Davidson, metaforun nasıl çalıştığıyla ilgili olarak, Wittgenstein'in tavşan-ördek görseline (T-Ö kafası) ve görme – olarak-görme ayırımına başvurur. Buna göre, yanlışsalı görsele bakan birisi, önce ördeği veya tavşanı; sonra, farklı bir bakış açısıyla diğerini görecektir. Wittgenstein, bu örnekten hareketle algısal ve düşünsel olmak üzere iki görme şeklinden bahseder. Bir şeyi görmek ve bir şeyi belli bir şey olarak-görme arasında fark vardır.¹⁷ Buna dayanarak, IX) metaforlar, olarak-görme şeklinde düşünülebilir.¹⁸ IX) savı, metaforun ikinci bir anlamı olmamasından önermesel olmamasına kadar bazı savlara dayanak oluşturur. Ayrıca, Camp ve Reimer gibi, Davidson'ı takip eden isimler tarafından, önemli bir özellik olarak kabul edilip geliştirilmiştir. Reimer görmenin önermesel ve olarak-görmenin önermesel olmadığını gösterir.¹⁹ Camp ise T-Ö kafasının bakış açısının değişmesine dayalı olduğundan hareketle, metafor için benzer şekilde çalışan *bakış açısız (aspectual)* ilkeyi ileri sürer.²⁰ Reimer'a göre bu yerinde ve açıklayıcı bir katkıdır.

Davidson, metaforu, görmek ve görselle sadece bu noktada ilişkilendirmez. *WMM*'ye "metafor dilin rüya analizidir" gibi bir metafor ifadeyle başlar.²¹ Bu metaforun bilişsel olmadığına

14 Davidson, "What Metaphors Mean," 39.

15 Davidson, "What Metaphors Mean," 40-41.

16 Josef Stern, *Metaphor in Context*, (Cambridge: The MIT Press, 2000), 43.

17 Ludwig Wittgenstein, *Felsefi Soruşturmalar*, çev. Haluk Barışcan (İstanbul: Metis, 2004), 214-221.

18 Davidson, "What Metaphors Mean," 47.

19 Marga Reimer, "Metaphorical Meaning. Do You See What I Mean," *Baltic International Yearbook of Cognition, Logic and Communication* 3, (2008), 3.

20 Elisabeth Camp, "Metaphor and That Certain 'Je Ne Sai Quoi'," *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 129, no.1 (2006), 9.

21 Davidson, "What Metaphors Mean," 33.

dönük bir savla ilgilidir. Rüyaların görüldüğü şekilde anlatılamaz olmasıyla, bu savı, destekler. Rüyalar hayal etmeyle ilgilidir ancak içinde görmeyi barındırır. Rüyaların metaforu açıklamak için kullanılması, görme ile ilişkisi açısından dikkate değerdir. Ayrıca metaforu açıklamada onu bir resme benzetir. Bir tabloyu yorumlamaya çalıştığımızda, onunla ilgili metinler yazmak mümkündür. Bunun sebebi, onların zenginliği ve rüyalar gibi resimlerin de dile getirmesi güç özellikte olmasıdır. Dolayısıyla bunları anlatma/açıklama veya yorumlama, rüya çözümlemesinde olduğu gibi anlatıcının/yorumlayıcının izlerinin belirlediği bir şey olur. Davidson'ın yaklaşımında, bazı sorunlar açısından inceleyeceğim son özellik budur. Şimdi bunlarla ilgili sorunlara bakalım.

2. Benzetme/Benzerlik Konusundaki Sorunlar

Davidson, metaforların benzetme olarak düşünülmesinin kullanışsız olduğu konusunda en azından (3) ile (3_b) ve (3_c) ifadeleri bağlamında haklıdır. Ancak benzetmelerin, her zaman doğru olduğuna dönük VII) savında, kendi anlam kuramıyla da çatışan sorunlar vardır. Yukarıda verildiği üzere, Davidson'ın anlam kuramında, dile getirilen bir cümle, doğru olduğuna inanılarak dile getirilir ve dünyadaki gerçekliğin bir kısmını yansıtır. Aynı zamanda bu cümle, ancak, onunla uyumlu bir dizi başka cümle aracılığıyla var olabilirdi. Ayrıca dildeki kök ifadelerin anlamlarının belirlenmesi ve bunların listelenmesi gerekirdi. Metafor bir ifadeyi, düz anlamlı ifadeler gibi, kök ifadelerle ayırarak tanımlamak mümkün olmadığı için, onları T-biçimleri içinde gösterdiğimizde bir yanlışlıkla karşılaşırız. Davidson, benzetmeleri bu açıdan farklı görür ve onların semantik olarak doğru olduğunu savunur.

Buradaki sorunu görmek için şu iki ifadeyi düşünelim. (4) “Fatma'nın gözleri deniz gibidir” ve (5) “Halil keçi gibidir”. Bunlar birer benzetme ve Türkçe bilenler için aşağı yukarı anlamları belli. (4) ifadesi gözü renk bakımından denize benzetiyor. Benzerlik konusunda, Davidson'ın sınıf yaklaşımını²² kullanırsak, gözler ve denizler mavilik bakımından benzer olabilir, çünkü ikisi, mavi sınıfı özelliğini paylaşırlar. Bu ortak sınıf özelliği, empirik veya semantik olarak belirlenebilir. Böyle kolaylıkla sınıf ortaklığı bulabildiğimiz benzetmeleri, düz (anlamlı) benzetmeler olarak düşünüyorum. Bunlar Davidson'ın dediği gibi, semantik olarak her zaman doğru olabilirler. Tabi ki (4)te, Fatma'nın başka özelliklerinden hareketle, denizle ilgili (enginlik, dalgalılık vb. gibi) başka yakıştırmalar da yapılabilir. Burada kıstas, mavi renkli olmayan hiçbir göze, bu yakıştırmaların, “deniz” yoluyla yapılmamasıdır. Demektir ki göz-deniz benzetmesi için mavilik sınıfsal olduğundan doğrudan; diğer yakıştırmalar dolaylı veya olumsuzdur. Düz benzetmeleri bu iki açıdan yakalayabiliriz.

Ancak (5)i düşündüğümüzde, Halil ve keçinin gözlemlenebilir durumlarından bu kolaylıkta bir ortaklığa ulaşamıyoruz. (5)in muhatabı, keçinin gözlemlenebilir özelliklerinden ulaştığı keçi tasarımı ile Halil'i karşılaştırdığında, (4)deki gibi bir sonuca varamıyor. Bu tür, kolaylıkla sınıf ortaklığı bulunamayan benzetmeleri ise, mecazi benzetmeler olarak düşünüyorum. Bunlarda benzeyen ögenin, doğrudan olmadığını söylemek mümkün. Çünkü (5)te inatçılık kastediliyorsa,

22 Davidson, benzerlik konusunda sınıflara başvurur. Aslında bunu, benzerliklerin bulunması ile metaforun ikinci anlamının verilebileceği iddialarına karşı geliştirdiği savda kullanır. Buna göre, benzerlik sınıf özelliğinin paylaşılmasından kaynaklanır. Bir gül, gül sınıfı özelliğini taşıdığı için başka bir güle benzer.

bunun için – örneğin katur gibi – başka bir isim seçilebilirdi. Ayrıca, düz benzetmeler, doğru veya yanlış olabilir. Davidson'ın, cümlenin dünyayla ilgili bir gerçekliği yansıttığı ve anlam için bilinebilecek tek şeyin gözlemlenebilir dilsel davranış olduğu savları açısından, (5)in doğruluk kuramsal bir semantikte doğru olmaması beklenir. Dolayısıyla, Davidson'a göre, mecazi benzetmeler her zaman yanlış olmalıdır. Leezenberg, *WMM*'de mecazi benzetmelerin de mümkün olduğunun dikkate alınmadığını; bu sebeple bazı sorunlar doğduğunu ifade eder.²³ Ben de yukarıda verilen sorunun aynı sebebe dayandığını düşünüyorum.

Ayrıca *Davidson*, metaforların benzerlikler bulmaya ve karşılaştırmalar yapmaya neden olduğunu savunur. Metafor önermesel olmadığı için, karşılaştırma yapmak veya benzerlikler bulmak, bize anlamsal bir getiri sağlamaz. Daha çok onun hakkında düşünme veya konuşma gibi görülür. Fakat Tirrell, Leezenberg gibi yazarlar, Davidson'ın karşılaştırma ve benzerlik ilişkilerini kurama çok fazla dahil ettiğini düşünürler. Tirrell, Davidson'ı gizli karşılaştırmacı²⁴ olarak görür.²⁵ Leezenberg ise benzerlik bahsinde, Davidson'ın, anlam kuramında detaylı incelemelerle birçok sorunun üstesinden gelmeye çalıştığını, ancak metafor kuramında bu yönün eksik olduğunu ifade eder. Bu yazarların eleştirilerinde haksız olmadıklarını söylemek gerek.

Ancak Davidson, bu konuda bir açıdan yanlış anlaşılıyor olabilir. Stern, Davidson'ın yaklaşımını *postsemantik* bir kuram olarak tanımlar.²⁶ Bunun ne demek olduğunu yukarıda IV) savının açıklamasında ve IV₁) alt savında gördük. Metafor anlamsal olmaması veya yanlış olmasıyla bir etkiye neden olur. Bu etki ortaya çıktığında, dile getirme tamamlanır. Benzerlik arama süreci, bu tamamlanmadan sonra ortaya çıktığı için anlamla ilgili olmaz. Fakat Davidson'a göre inançlar ve düşünceler diğer zihin durumları gibi önermesel tutumlardır. Benzerlikler aramak da inanç ve düşüncelerle ilgili olduğundan ve semantik öğeler arasında bir soruşturma gerektirdiğinden önermesel bir yanı olmalıdır. Bu da metaforun bilişsel olmadığı savıyla çelişik görülebilir. Bu durumda *postsemantik* tanımı yine açıklayıcı olur. Fakat bilişsel olmamak, tek anlamlı olmak, etkiye neden olmak ve benzerlikler aramak özellikleri, birlikte düşünülmesi kolay olmayan kavramlardır.

Metafor benzerlik ilişkisindeki genel sorunu anlamak için, şöyle bir hikâye düşünelim. Arazileri arasında sınır kavgası olan iki komşudan K_1 'in, sınırını korumaya hakkı olduğunu ifade ederek, komşusunun sınırını geçtiğini düşünelim. Bu durumda, sınırı geçilen K_2 ,

(6) “seninki sınır da benimki kavak ağacı mı?”

ifadesini dile getirsin. (6)da bir metafor olup olmadığı sorgulanabilir. Fakat dilin sıradan bir kullanımı olmadığı açık olduğundan, metafor soruşturması da yapılabilir. Hikâyeyi devam ettirsek, (6)ya muhatap olan komşu K_1 , akşam evde eşyle, babaları hakkındaki tartışmada, eşinin kendi babasını biricik görmesine karşıt olarak;

23 Leezenberg, *Contexts of Metaphor*, 126.

24 Davidson benzerlik temelli ve karşılaştırmacı görüşleri eleştirir. Gizli karşılaştırmacılık ifadesiyle, karşı olduğu görüşü paylaşması kastediliyor.

25 Lynne Tirrell, “Reductive and Nonreductive Simile Theories of Metaphor,” *The Journal of Philosophy* 88, no.7 (1991), 339.

26 Stern, *Metaphor in Context*, 43.

(7) “seninki baba da benimki kavak ağacı mı?”

desin. Ertesi gün K₁'in eşi, komşu kadınlarla ağda için buluştuğunda, eğlenceli bir sohbet sırasında,

(8) “seninki bacak da benimki kavak ağacı mı?”

ifadesini dile getirsin. (8)'in bir metafor olduğunu söylemek çok daha kolay görünüyor. Bu eğlenceli ifade, komşu kadınlar arasında yaygınlaşarak, belli bir bölgedeki dilin ifadeleri arasına,

(9) “o kavak (ağacı) bacaklıdır”

şeklinde girebilir. (9)'un metafor olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bir ifadenin, bu türden bir yolla kullanıma girebileceğine karşı çıkılmayacağını düşünüyorum.

Bu hikâyeden metaforu anlamak için iki sonuç çıkarabiliriz: i) Metaforda benzerlik veya karşılaştırma ilişkileri varsa; bu konuştandan çok muhatabın bulduğu ilgililerdir. ii) Metaforlar, Davidson'ın dürtmek gibi bir etkiye neden olma iddiasından farklı, fakat, ikinci bir anlamı olmama iddiasına uygun olarak kullanımla ilgili olabilir. Davidson aslında i) *postsemantik* özelliği açısından kabul ediyor. Bu ilişkiler muhatapta, muhatabın ilgileri yoluyla ortaya çıkıyor.

Ancak benzerliklerin sınıf kaplamı üzerinden kurulması, onların öznel ve bazı farklı benzerlikleri kullanabileceğini hesaba katmıyor. (6) çok az akılcı benzerliklere dayanan bir ifade. Hatta bir benzerlik ilişkisi olduğunu düşünmek de güç. Bu ifade için, Davidson'ın, kullanımsal olmaya dönük savı uygun olabilir. (7) ve (8) ise, (6)'daki sözdizimi veya biçimi kullanıyor. İfadelerin içeriklerinde benzerlikler aramaya kalktığımızda ise, hepsi için karşılaştırma yapıp bazı benzerlikler bulabiliriz. Ama bu durumda, konuşanla muhatabın dikkate aldığı benzerlikler veya ifadenin dile getirilmesinin arkasındaki ilişkiler farklı olacaktır.

Sonunda (8)'deki gibi bir metafor, sınırlı anlamıyla benzerlik gibi akılcı ilişkilere dayanmadan ortaya çıkabiliyor. Ancak muhatapların ilgisi ondan hareketle, doğrudan benzerlikler olduğunu iddia edebileceğimiz, (9) metaforunun ortaya çıkmasına neden oluyor. (9)'un dile getirilmesi, (8) in muhatap(lar) tarafından yorumlanmasıyla ilgili. Bu ifadeler dizisini takip etmemizi sağlayan şey ise, kullanımlarından ortaya çıkan etkiyi fark edebilmemiz. Fakat metaforu yorumlamada, bu etki, dürtme gibi bir etkiden daha fazlasını ifade ediyor. Bununla birlikte semantik ve pragmatik kuramlar gibi iki anlamlı bir durumdan bahsetsek aslında, bu hikâyeyi takip etmemiz mümkün olmayacaktı. Dahası (8) ve (9) arasındaki ilişkiyi de yakalamak güçleşecekti. Dolayısıyla bir metafor kuramının, anlamsal veya anlam sonrası süreçlerle ilgili benzerlik ilişkilerini kurama dahil ederken dille ilgili bu tür özellikleri hesaba katması uygun olur.

3. Görme ve Olarak-görme ile İlgili Sorunlar

Metaforu görme kavramı ile açıklamak, bazı kuramlarda –örneğin (9) için – bacağı kavak ağacı gibi görmek şeklinde gösterilir. Davidson bu türden bir görme ilişkisi getirmez, fakat metaforları

resme benzetmesi, somut bir görmeyi düşündürür. Bu da karşılaştırmacılık eleştirilerine kapı aralar. Reimer, bu konuda Davidson'ın kuramını ilerletir. Ona göre bir metafor dile getiren konuşanın, kurabileceği,

(10) neyi kastettiğimi görmüyor musun?

sorusu, metaforun görülür olmasıyla ilgilidir. Tabi ki burada *görmenin anlamak* manasında bir metafor olduğu söylenebilir. Ancak, bir hocanın öğrencisine, Schopenhauer'un,

(11) Geometrik ispat bir fare tuzağıdır

ifadesi hakkında,

(12) neyi kastettiğini görmüyor musun?

ifadesini dile getirdiğini düşünelim. Reimer'a göre bu durumda hoca, öğrencisine, “ilgili benzerlikleri anlayıp anlamadığını değil; o benzerlikleri görüp görmediğini” sorar.²⁷ Reimer, bu örnek üzerinde haksız sayılmaz. Ayrıca metaforların, imgesel yönlerinden dolayı, duyulur olduğu kadar görülür olduğu da düşünülebilir. Fakat görsel metaforları akla getirirsek, aslında, sözel metaforların – eğer ilişkililerse – sıradan olmayan bir görme ile ilişkili olduğunu söylemek gerekir. Bir resmi görmekle; bir metafordaki imgeyi görmek farklı şeyler olmalıdır.

Bunların dışında, olarak-görmenin, T-Ö kafasına dayanması, kuramın çelişkili olması açısından iki; metafor doğasına uygunsuzluk açısından bir sorun ortaya çıkarır. İlki, bu görsel tasarlanmış bir şey olduğu için bilişsel bir özellik taşıyor olmalıdır. Tasarlama, belli amaçlar ve yöntem/kural içinde gerçekleşir. Bu durum, Davidson'ın metaforların dile getirilirken ve anlaşılırken çok az kurala tabi olduğu savına ters düşer. Dolayısıyla T-Ö kafası, Davidson'a göre bir metafor olarak düşünülmemelidir. İkinci olarak ise, T-Ö kafası, hakkında karara varılamayacak iki görüntüye dayalıdır. Tek bir çizim (nesne) ve iki görüntü (biliş) taşır. Çizimi, ifade; görüntüleri, içeriği olarak düşünürsek, Davidson'ın kuramıyla çatışacak, iki anlamlılığa benzer bir durum ortaya çıkar. Metaforun doğasıyla ilgili sorun ise, özellikle b₁) türü metaforlar için, olarak-görmenin pek iyi çalışmadığıdır. Eğer metaforlar bakış açısını değiştiren bir şey olsaydı, en azından iki farklı yorum mümkün olduğundan, gündelik dilde metaforlardan kaynaklı birçok anlam karmaşası çıkacaktı.

Bununla birlikte, Wittgenstein bu görseli algı ve yorumlama üzerine bir incelemede kullanır ve olarak-görmeyi, bir şeyi belli türde bir şey olarak görme olarak açıklar. Buna göre, görme ile; x) duyu verisine dayanan görme ve xx) belli bir yönüne dikkatle, bir şeyi belli bir şey olarak görme kastedilir.²⁸ Bu ilişkiler düşünüldüğünde, metaforun T-Ö kafasına ve olarak-görmeye uymadığını kabul etmek gerekir. Stern de görme ile olarak-görme arasındaki farkın, Davidson'ın çıkardığı sonuçla uyummadığını ifade eder. Ona göre, görme cümlesel; olarak-görme ise yüklemeldir. Cümlesel olmaktan kasıt, görmenin, düz anlamlı bir cümle içirmek gibi düşünülebilmesidir.

27 Reimer, “Metaphorical Meaning. Do You See What I Mean,” 18.

28 Wittgenstein, *Felsefi Soruşturmalar*, 217-223.

Aynı zamanda görme, düz anlamlı bir cümle dile getirmek gibi düşünülebilir. Yüklemsel olmak ise olarak-görmede olduğu üzere, isme yeni bir özellik yüklenmesidir. Öyleyse olarak-görme, Reimer'in kabul ettiği gibi, önermesel olmamaya işaret ediyor olabilir. Fakat, yüklemsel olan olarak-görme, bir özelliğe sahip olmak açısından doğru veya yanlış olabilir.²⁹ Örneğin, yanılısamalı T-Ö kafasında, tavşan ve ördekten başka bir çiçeğin de olarak-görmenin konusu olduğu söylenemez. Dolayısıyla onun önermesel olmadığını söylemek mümkün değildir. Davidson ve bu konuda onu takip edenleri, metaforun (imgesel olarak) görülebilir bir yanı olduğu konusunda haksız bulmayabiliriz. Ancak görme ve olarak-görme ilişkileri, bu türden bazı temel sorunlara yol açtığı için – en azından Davidsoncu – bir metafor kuramında kullanılmasının uygun olmadığını düşünüyorum.

4. Tek Anlam Savı

Metaforun düz anlamdan başka, ikinci bir anlama sahip olmadığı savına dönük birçok eleştiridir. Bu eleştiriler bir yönüyle haksız değildir. Ancak bu eleştirileri, girişte yaptığım a₁) ve b₁) türü metaforlar ayrımı ile birlikte okumanın daha iyi sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. Konu a₁) türü metaforlar olduğu zaman, Davidson'ın iddiaları yanlış olmayabilir. Onlar doğrudan bir anlam atfetmeye değil; üzerinde düşünmeye ve konuşmaya dönük özelliktedirler. Her düşünme ve konuşma da metaforun doğrudan anlamını değil; ne anlama geldiğiyle ilgili bazı yönlerini gösterir. Davidson, *WMM*'de çoğunlukla edebi metaforları çözümler. Dolayısıyla çıkarımları onlara dönük olabilir.

Camp, *WMM* ile *A Nice Derangement of Epitaphs (NDE)* arasında, metafor konusunda, bir yaklaşım değişikliği olduğunu ifade eder. Ona göre, *WMM*'de katı bir bilişsel-olmayan tutum varken; Davidson'ın *NDE*'de ileri sürdüğü bazı yeni iddialar bu tutumdan ayrılır.³⁰ Doğrusu, *WMM* ile *NDE* hakkında, ilkinde T-biçimlerinin akılda tutulduğu, ikincisinde ise daha çok kökten yorumlama bağlamında inceleme yapıldığı söylenebilir. Davidson *NDE*'de bir yorumlama kuramının, “*bozuk kullanımlar*” [(*malapropisms*)], *dil sürçmeleri*, *yarım kalmış cümle parçaları dahil*” dilin bütün ifadelerinin tanımını vermesi gerektiğini kabul eder.³¹ Metafora ise sadece bir yerde, onların niyetli olması bağlamında değinir.³² Camp, bu değiniyle *NDE*'nin bütünü birlikte düşünüldüğünde, katı bilişsel-olmayan yaklaşımdan bağlamsal bir yorumlamaya geçildiğinin görülebileceğini ifade eder.³³ Böyle bir değişim varsa ve Davidson, *NDE*'deki yeni savlarında metaforları hesaba katmışsa; bunun, b₁) türü metaforların dikkate alınmış olmasına işaret edeceğini düşünüyorum. *NDE*'de ele alınan diğer dil fenomenlerinin, gündelik dil örneklerinden

29 Stern, *Metaphor in Context*, 289.

30 Elisabeth Camp, “Metaphor and Varieties of Meaning,” *A Companion to Donald Davidson*, Der. Ernie Lepore, Kirk Ludwig (West Sussex: Wiley Blackwell, 2013), 367-373.

31 Stern, *Metaphor in Context*, 39.

32 Donald Davidson, “A Nice Derangement of Epitaphs,” *Truth, Language, and History*, Der. Donald Davidson (Oxford: Oxford University Press, 2005), 91.

33 Camp, “Metaphor and Varieties of Meaning,” 371.

oluşması da buna dayanak olabilir.³⁴ Dolayısıyla tek anlamlılık savının a,) türü metaforlarla uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, aynı savın, b,) türü metaforları açıklamak için, ikinci bir anlamı hesaba katan kuramlar kadar iyi sonuçlar vereceğini söylemenin de mümkün olduğunu düşünüyorum.

Bunu görmek için yalanla metaforun ilişkisine bakalım. Davidson, ikisinin de kullanım meselesi olması açısından, metaforu, yalanla benzer görür. Buna göre, yalan, metafor gibi yanlış bir ifadedir ve yanlış olduğunu bilerek bir cümle dile getirmektir.³⁵ Davidson'a göre, metaforla yalanın benzerliği, aynı cümlenin hem yalan hem metafor olarak kullanılabilmesidir. Cadılara inanan bir kadının, komşusu hakkında dile getirdiği, (13) 'o bir cadıdır' cümlesini düşünelim. (13) kadının, komşusunu zor durumda bırakacağını düşündüğü bir yalan olabilir. Aynı zamanda cadılara inanmasına ve komşusunun bir cadı olmadığını düşünmesine rağmen, metafor olarak dile getirilmiş bir cümle olabilir.

Yalanla metaforu, yanlış olmaları açısından ele alarak incelemeyi derinleştirebiliriz. Davidson'ın anlam kuramı – yukarıda verildiği üzere – tanımlanmış sınırlı sayıdaki kök anlamlara dayanır. Yanlışlık ise bu kök anlamların dünyadaki gerçekliğe veya kök anlamların ilgili olduğu anlam kümelerine uygunsuz olmasıdır.³⁶ Dolayısıyla doğruluk kadar yanlışlık da anlamlara dayanarak soruşturulur. Bunu yalanda görmenin kolay olduğunu düşünüyorum. Çünkü yalanın yanlışlığı çoğunlukla dünyadaki gerçeklikle uyuşmamaya göre belirleniyor.

Metaforda ise hem dünyadaki gerçeklikle uyuşmama hem de kök anlamlar arasındaki bir uyumsuzluk söz konusudur.

(14) Ayşe (tam) bir buzdolabıdır

ifadesini düşünürsek, Ayşe'nin buzdolabı olmadığını bildiğimiz için gerçeklikle uyuşmadığını görmek mümkündür. Aynı zamanda, burada, Ayşe tanımı ile buzdolabı tanımının, birbiriyle yüklem ilişkisine girebilecek terimler olmaması sorunu vardır. Tabi ki bir özelliğin, bir isme yüklenmesinde dil açısından bir sorun yoktur. Ancak Davidson'a göre ifadeler ve cümleler tek başlarına var olmazlar. Onları, diğer öğelerle ilişkili oldukları bir küme içerisinde bulabiliriz. Bunların birbiriyle uyumlu olması gerekir ki bu yolla bir doğruluk soruşturması yapmak da

34 NDEde *malapropism*, ilkin 1775'te oynanan, R. B. Sheridan'ın *The Rivals* adlı tiyatro eserindeki karakterlerden birisi olan ve sürekli bozuk kullanımlı cümleler kuran *Malaprop* hanıma atıfla ele alınır. Bu açıdan Davidson'ın NDEde edebi bir eseri dikkate aldığı söylenebilir. Ancak *Malaprop* Hanım, edebi dil değil gündelik dil kullanır. Dahası bozuk kullanım örnekleri daha çok gündelik dille ilgilidir.

35 Bu çalışmada çifte doğru metaforlar (*twice truth metaphor*) göz ardı edildi. Bunun iki sebebi var. I) Davidson, *WMM*'de çifte doğru metaforları uzunca incelemeyi ve *WMM*'deki kuram, çoğunlukla metaforun yanlışlığı üzerine kurulmuştur. Davidson, "ben bilgisayar değilim" gibi çifte doğru bir metaforun, sıradan anlamıyla dile getirilemeyecek kadar garip olduğu için düz anlamlı doğruluğunun göz ardı edileceğini düşünür. (Bilgisayar olmadığım apaçiktir; çoğunlukla akılcı dilsel davranışlar sergileyen bir fail olduğum için, apaçık doğru bir cümleyi dile getirmem anlamsal sınırları aşıyor olmalıdır.) Ayrıca metaforun düz anlamıyla yanlış olduğu savı, çağdaş metafor kuramlarının çok büyük bir kısmına hâkim bir görüştür. II) Çifte doğru metaforlar, Türkçede kinayeye çok benzer özelliklere sahiptir. Eğer ikisi birbirinin karşılığı ise metafor incelemesinde (meceza özelliği de olduğu için) kinayeyi ayrı bir başlık olarak incelemek uygun olur.

36 Davidson, "Truth and Meaning," 31-33.

mümkün olur.³⁷ Ayrıca metafor konusunda, nesnelere karşılaştırma yapmayı öneren kuramlar dışındakiler, metaforu anlam ilişkileri açısından incelemeyi dener. Davidson da metaforda nesnelere karşı bir soruşturmaya uygun görmez. Dolayısıyla metaforların Davidson'ın doğruluk tanımlarının ikisine de uymadığını söylemek mümkündür. İlki gerçeklikle uyumsuzluk, ikincisi kök anlam tanımlarının uyumsuzluğu. Ancak metaforlarla ilgili asıl anlam sorununun, kök anlam tanımları arasındaki uyumsuzluk olduğunu düşünüyorum.

Bu açıdan, Davidson'ın metaforun tek bir anlamı olduğu savının, kök anlamların tanımına dayanmayan bir yanlışlık tanımıyla, daha anlaşılır olacağını düşünüyorum. Ayrıca bu metaforun anlamsal değil kullanımsal olmasını açıklamada da iyi bir yöntem olabilir. Buna göre, eğer, metafor tanımlanmamış kök anlama sahip bir ifade olarak kabul edilirse, kuramda doğruluk yanlışlık değeri alamayacağından, çalışmaz. Bu nasıl mümkün olabilir? Konuşanın metafor ifadeye, öznel bir anlam yükleyerek dile getirdiği durumlar olabilir. Bu durumda muhatap(lar) bunu anlayamaz. Bu anlamama durumu, kişilere değil; dile özgüdür. Wittgenstein gibi Davidson'a göre de kimsenin anlamadığı bir (özel) dil mümkün değildir. Tanımlanmış kök anlamı olmayan bir ifade dile getirmek de anlamsal değil, kullanımsal bir özellikte olacaktır.³⁸

Ancak eğer birisi, metaforların anlamsal olduğunu, Davidsoncu bir yolla göstermek isterse, konuşanın, muhatapta var olabileceğini düşündüğü anlam tanımlarını hesaba katarak, bir metafor dile getirdiğini söyleyebilir. Bu nasıl mümkün olur? Kök anlam tanımlarına ekli, fişler veya tanım-cıklar olduğu iddia edilebilir. Bu Davidson'ın doğruluk kuramsal anlam kuramı ve onun köklerdeki semantik ontoloji için yerinde bir tutum olmazdı. Ancak kökten yorumlamaya uygundur. Stern de *NDE*'de ortaya çıkan değişikliklerle birlikte, metaforu kökten yorumlamayla açıklamanın daha uygun olduğunu gördüğünü düşünür.³⁹ Ayrıca bu tür bir yaklaşımın, Davidson'ın kuramında, farklı dayanakları bulunabilir. Bunlardan iki tanesine değineceğim. Davidson doğruluğu – anlam gibi – belli bir zaman-mekânda ve kişiler arasında ortaya çıkan bir şey olarak görür.⁴⁰ Aynı cümle değişkenlerin durumuna göre doğru veya yanlış olabilir. Buna dayanarak, metaforu, sadece belli şartlarda, tek anlamlı ama doğru olarak düşünmek mümkün. İkinci olarak, idiolekt ve idiolektler arası yorumlama özelliği bir dayanak sağlayabilir. Buna göre – örneğin – arkadaşımızın dile getirdiği ifadeler için, eşsesli bir çeviri gibi yorumlama yaparız. Ayrıca Davidson kökten yorumlamanın, iletişimin karşılıklı dayanışma içinde gerçekleşmesine ve konuşanın akılcı cümleler dile getirdiğinin kabul edilmesine dönük yorumlama ilkelerine bağlı olduğunu ifade eder. Metafor bu açılardan yorumlamayla ulaşılabilen, tek anlamlı ve doğru ifade olarak gösterilebilir.

Öte yandan yukarıda gösterilen sav geçerli olmasa bile, metaforu tek anlamlı olarak düşünmenin etkileşim kuramları ve Searle'ün pragmatik kuramı kadar sorun çözebilir olduğunu düşünüyorum. (14) ifadesini, düz anlamlı olarak düşündüğümüzde ne yapmamız beklenir?

37 Davidson, "A Coherence Theory of Truth and Knowledge," 137.

38 Anlaşılmayacak bir ifade dile getirmenin mümkün olmadığı

39 Stern, *Metaphor in Context*, 39-40.

40 Davidson, "Truth and Meaning," 34.

(15) 'a, b'dir'

ifadesinin, daha önce hiç karşılaşmadığımız, tamamen yeni bir metafor olduğunu düşünelim. Yapılabilecek akılcı işlerden birisi, a ve b'yi tek tek veya birlikte incelemektir. Bu incelemelerden birisi de benzerlik incelemesi olabilir. Aslında etkileşim kuramları veya Searle de bunu yapıyor. Bunun neticesinde kuralları verilebilir ve sınırlandırılmış bir yolla, ikinci anlamın yakalanabileceğini ifade ediyorlar. Davidson ise bu incelemelerin, anlamadan sonra gerçekleştiği için semantik olamayacağını iddia ediyor. Bu iddianın arkasında, kuralları verilebilir ve sınırlandırılmış bir yola ulaşamayacağı düşüncesi var.

(15) örneğini düşündüğümüzde, özellikle yeni veya güçlü edebi metaforlar için Davidson'ın haksız olmadığını kabul etmek gerekir. Ancak gündelik dilde sıkça kullanılan, ölü olmayan ama yerleşik metaforları düşünürsek, anlam sonrası etkileri aynı derece yüksek değildir. Yine de her iki tür metaforların çözümlenmesini yapmak istediğimizde, ilkin düz anlamı düşündüğümüzü inkâr etmek güç. Semantik ve pragmatik metafor kuramları da (15)'i çözümlenmek istediğinde, ilkin, a ve b'nin düz anlamlarını kullanarak işlem yapıyor. Ancak bu kuramların kuralları verilebilir ve sınırlandırılmış yol önerileri arasında, aynı oranda sınırlandırılmış anlamlara ulaşamadığını kabul etmek gerek. Dolayısıyla metaforun tek anlamlı olduğunu savunanlarla ikinci bir anlam olarak metafor anlamı kabul eden kuramların birbirlerinden çok farklı yollar izlediklerini düşünüyorum.

Sonuç

Davidson'ın metafor kuramını, onun üç belirgin özelliği üzerinden inceleyen bu çalışma, görme ve olarak-görme ile yapılan metafor açıklamalarının sorunlu olduğunu göstermeyi dendi. Bu konunun karşılaştırmacı eleştirilere yol açtığı, Wittgenstein'dan çıkan sonuçla, Davidson'ın kuramda bunu kullanması arasında uyumsuzluk olduğu, olarak-görme ve T-Ö kafasıyla yapılan benzetmelerin kuramla çeliştiği gibi iddialar gösterdim. Bununla birlikte, Davidson'ın benzetme konusunda, mecazi benzetmeleri hesaba katmamasının sorunlu olduğunun kabul edilmesi gerektiğini gördük. Benzerlik metafor ilişkilerinin, *postsemantik* açıdan kurulmasından dolayı, kuramla çelişmiyor olabileceği ancak metafor açıklamalarında benzerliğin belirleyici konuma yerleştirilmesinin, eleştirilere sebep olduğuna değindim. *Davidson*'ın savlarından metaforun tek anlamlı olması hakkında ise belli açılardan bu yöntemin diğer kuramlar kadar iyi çalıştığını göstermeye çalıştım. Bunun için öncelikle, tek anlamlılık savına gelen eleştirilerin cevaplanabilir olduğunu gösterdim. Metaforun yalanla benzer görülmesinin sorunlu olduğunu düşünmekle beraber bu benzerlik üzerine yapılacak bir incelemeden, tek anlamlılık savı için olumlu sonuçlar alınabileceğini ifade ettim. Bunun için metaforda yanlışlığı farklı tanımlamakla sorunun çözülebilir olduğunu açıklamaya çalıştım. Bunun doğruluk temelli semantik için sorunlu olduğunu ancak kökten yorumlama ilkeleri ile desteklenebileceğini ifade ettim.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar / References

- Camp, Elisabeth. "Metaphor and That Certain 'Je Ne Sai Quoi'." *Philosophical Studies: An International Journal for Philosophy in the Analytic Tradition* 129-1 (2006): 1-25.
- Camp, Elisabeth. "Metaphor and Varieties of Meaning." *A Companion to Donald Davidson*. Derleyen Ernie Lepore, Kirk Ludwig, 361-378. West Sussex: Wiley Blackwell, 2013.
- Davidson, Donald. "What Metaphors Mean." *Critical Inquiry* 5-1 (1978): 31-47.
- Davidson, Donald. "Truth and Meaning." *Inquiries into Truth and Interpretation*. Derleyen Donald Davidson, 17-41. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Davidson, Donald. "A Coherence Theory of Truth and Knowledge." *Subjective, Intersubjective, Objective*. Derleyen Donald Davidson, 137-153. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Davidson, Donald. "A Nice Derangement of Epitaphs." *Truth, Language, and History*. Derleyen Donald Davidson, 89-108. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Leezenberg, Michiel. *Contexts of Metaphor*. Amsterdam: Elsevier, 2001.
- Reimer, Marga. "Metaphorical Meaning. Do You See What I Mean." *Baltic International Yearbook of Cognition, Logic and Communication* 3 (2008): 1-20.
- Stern, Josef. *Metaphor in Context*. Cambridge: The MIT Press, 2000.
- Tirrell, Lynne. "Reductive and Nonreductive Simile Theories of Metaphor." *The Journal of Philosophy* 88-7 (1991): 337-358.
- Wittgenstein, Ludwig. *Felsefi Soruşturmalar*. Çeviren Haluk Barışcan. İstanbul: Metis, 2004.

